

СНГ, необходимо обратиться к вопросу — каковы были мотивы перестройки и демократизации начала 1990-х гг.? Для разных социальных слоев они выглядели по-своему. Для широких масс демократизация была лишь первоначально связана собственно с политическими изменениями и духовно-культурной свободой, возрождением и восстановлением многих исторических фактов. Вскоре по мере нарастания экономического кризиса нематериальные мотивы для широких масс населения были заменены материальными, воплощенными в требованиях достойного уровня жизни.

Для духовно-культурной элиты демократизация означала, по сути, плюрализацию и принятие либеральных ценностей. Та часть общества, которая на волне перестройки и процессов смены прежних элит сумела повысить свой статус, входя в экономические и политические группировки, вскоре вступила в острую конкуренцию. В ходе этой конкуренции интересы элиты все более отеснялись на задний план, формирование новых политических элит первоначально происходило по принципу конкуренции персоналистского типа, а затем перешло в фазу формирования группировок вокруг выделившихся лидеров. На сегодняшний день можно говорить о существовании элит государственнического типа, ориентированных на защиту национальных интересов своей страны.

Так как же сегодня большая часть населения понимает демократизацию? Как представляется, теперь уже лишь отчасти в экономическом плане. На основе повышения экономического благосостояния и общекультурного уровня, в общественном сознании представления о демократии вновь будут наполняться духовно-культурным и политическим смыслом. Этот период эволюции социума связан с постепенным преодолением персоналистских представлений о власти и переходе к политической институционализации.

Можно признать, что трансформационные процессы в странах СНГ привели к определенной конкуренции между тенденцией к стабилизации, равновесию и дальнейшему изменению, преобразованию. В каждой из стран СНГ это противоречие решается по-своему.

БЕЛАРУСКАЯ ТЭМАТЫКА Ў АНАЛІТЫЧНЫХ МАТЭРЫЯЛАХ ПОЛЬСКАГА ЦЭНТРУ ЎСХОДНІХ ДАСЛЕДАВАННЯЎ

Бацян М. М., Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

Польскі Цэнтр усходніх даследаванняў з'яўляецца дзяржаўнай структурай, падпарадкаванай Міністэрству эканомікі. Ён займаецца аналізам палітычнай і сацыяльна-эканамічнай сітуацыі ў краінах па-за усходняй мяжой Польшчы, г. зн. былых рэспублікаў СССР, Цэнтральнай Еўропы, а таксама на Балканах і ў Германіі.

Беларусь займае вельмі істотнае месца ў аналітыцы Цэнтру. У адрозненне ад большасці прывечаных Беларусі публікацый у польскім друку, якія вызначаюцца павярхоўнасцю і аднабокасцю, яго матэрыялы, у першую чаргу на эканамічную тэматыку, носяць глыбокі аналітычны характар, у іх адсочваецца імкненне хутчэй не зганіць, а зразумець тое, што адбываецца ў нашай краіне. Для ілюстрацыі беларускай тэматыкі ў даследаваннях Цэнтру варта падаць загаловкі некаторых матэрыялаў, падрыхтаваных у бягучым годзе: «Дэманстрацыя еўраазійскай салідарнасці», «Абмежаваныя эканамічныя санкцыі ЕС у адносінах Беларусі», «Мінску шукае магчымасцяў нармалізацыі адносін з ЕС», «Невычарпальная крыніца даходаў? Значэнне і перспектывы беларускіх нафтаперапрацоўчых заводаў», «Беларускі рэжым завастрае кантроль над апазыцыйнай і грамадскімі арганізацыямі», «Беларусь у канфлікце са Швецыяй пасля «плюшавога дэсанту», «Наступствы уваходу Расіі ў СГА для беларускай эканомікі», «Рытуал без канкрэтнага зместу: парламенцкія выбары ў Беларусі». Як бачна з загаловаў, большасць важных падзей ці праблемаў нашай краіны не засталіся па-

за ўвагай Цэнтру. Калі коротка падсумаваць матэрыялы чыста палітычнага характару, то яны ідуць у рэчышчы пазіцыі Еўрапейскага саюза ў ацэнцы сітуацыі ў Беларусі і не вызначаюцца нейкай арыгінальнасцю. А вось у аналізе эканамічных праблемаў нашай краіны аналітыкі Цэнтру «капаюць» глыбака, усебакова, з варгымі інтарэсу высновамі.

Аналізуючы эканамічныя санкцыі ў адносінах да нашай краіны, аналітыкі Каміль Клысіньскі і Рафал Садоўскі сцвярджаюць, што для большасці дзяржаў — членаў ЕС «Беларусь не мае істотнага палітычнага значэння і яны разглядаюць яе праз прызму сваіх эканамічных інтарэсаў, што выклікае не жаданне уводзіць гэтыя санкцыі». У якасці ілюстрацыі развіцця эканамічнага супрацоўніцтва з ЕС прыводзіцца наступная пераканаўчая лічба: у 2011 г. экспарт Беларусі ў краіны Саюза узрос з 7,5 да 15,7 млрд дол. ЗША. Гэта, на думку польскіх аналітыкаў, дазволіла панменшыць значны дэфіцыт у беларускім замежным гандлі, што дапамагло уладам у Мінску справіцца з сур'ёзным фінансавым крызісам і пазбегнуць парушэння платнічага балансу.

Пры гэтым, лічаць аналітыкі, нягледзячы на часам выступающую крытыку з боку Расіі, можа заўсёды разлічваць на падтрымку апошняй, бо Беларусь знаходзіцца ў расійскай сферы ўплываў і растуць ангажаванне Захаду ва ўнутраныя справы гэтай краіны Расія разглядае як парушэнне яе інтарэсаў. А тыя нязначныя санкцыі, якія ўвёў Захад, не ахопліваюць галоўных беларускіх экспарцёраў на рынкі ЕС і не зашкодзяць эканоміцы Беларусі. Гэта з'яўляецца вынікам перш за ўсё паслядоўнага супраціўлення прадстаўнікоў Латвіі, эканоміка якой ў значнай ступені звязана з Беларуссю і Славеніі — фірма *Riko Group* з гэтай краіны рэалізуе буйныя кантракты ў Беларусі.

У аналізе актыўнасці Кітаю ва Украіне, Малдове і Беларусі заслугоўвае ўвагі выснова, што КНР імкнецца да дасягнення эканамічнай выгады і дыверсіфікацыі рынкаў, на якіх размяшчае фінансавыя лішкі і не мае намеру пашыраць палітычны дыялог з гэтымі краінамі, які бы выходзіў за рамкі кітайскіх эканамічных інтарэсаў. Падкрэсліваецца, што прысутнасць Пекіну ў дзяржавах Усходняй Еўропы найбольш выразна відаць у Беларусі. Аднак, на думку аналітыкаў, крэдыты з Кітаю не заменяць магчымых абумоўленых рэформамі стабілізацыйных крэдытаў ад МВФ ці СБ — патрэбных для ўраўнаважвання бюджэту і выплаты замежнага доўгу. Бо кітайскія крэдытныя лініі павінны выкарыстоўвацца для рэалізацыі канкрэтных праектаў, а не з мэтай абслугоўвання бягучых патрэбаў дзяржавы.

Цікавы матэрыял прысвечаны нафтаперапрацоўчай галіне Беларусі. У ім, у прыватнасці, адзначаецца, што ўтрыманне кантролю над нафтавым сектарам будзе мець для беларускіх уладаў стратэгічнае значэнне. Таму можна чакаць, што прыватызацыя Наваполацкага і Мазырскага нафтаперапрацоўчых заводаў, да якой імкнецца расійскія канцэрны, па-ранейшаму будзе блакавацца, што будзе выклікаць напружанне ў адносінах з Расіяй. Адначасова, нягледзячы на крытыку беларускіх уладаў за парушэнне правоў чалавека і прынцыпаў дэмакратыі, ЕС не будзе ў стане прыняць рашэнне аб поўнай забароне імпарту нафтаперапрацоўчых прадуктаў з Беларусі. Улады Беларусі найверагодней змогуць атрымаць сродкі, неабходныя для завяршэння мадэрнізацыі нафтаперапрацоўчых заводаў, дзякуючы чаму беларускі нафтавы сектар будзе мець шанец зменшыць залежнасць ад расійскіх прэферэнцый, а яго прадукцыя зробіцца больш канкурэнтназдольнай на заходніх рынках.

Не абыйшлі аналітыкі Цэнтру ўвагай і будаўніцтва атамнай электрастанцыі ў Беларусі. Варта адзначыць, што ў прысвечаным гэтай тэме матэрыяле няма і намёку на магчымыя праблемы ў галіне бяспекі і экалогіі, якія ўздымаюць крытыкі данай будоўлі. Як вынікае ўскосна з матэрыялу, Польшча ў ліку іншых краін ЕС чакае экспарту лішкаў вырабленай на беларускай АЭС электраэнергіі. Пры гэтым робіцца выснова, што дыстрыбуцыя электраэнергіі, асабліва на замежныя рынкі, будзе знаходзіцца пад частковым кантролем з боку Расіі. Расія таксама з'яўляецца адзіным крэдытарам, выканаўцам данай інвестыцыі і выключным пастаўшчыком ядзернага паліва. «Гэтым самым рэалізацыя данага праекту яшчэ больш паглыбіць і так ужо сур'ёзную залеж-

нась Мінска ад Масквы як у сферы энергетычнай, так і палітычнай». Тым не менш, на думку аналітыкаў, будаўніцтва атамнай электрастанцыі будзе карысным для беларускай гаспадаркі, бо зменшыць безпрэцэдэнтна высокую долю газу ў вытворчасці электраэнергіі ў Беларусі, што павінна знізіць выдаткі на функцыянаванне энэргаёмістай прамысловасці.

Такім чынам аналіз матэрыялаў Цэнтра ўсходніх даследванняў паказвае, што нягледзячы на існуючыя палітычныя праблемы ў дачыненнях паміж двума суседнімі дзяржавамі, Польша мае інтарэс да таго, што адбываецца ў нашай краіне, і імкнецца ўсебакова аналізаваць эканамічную і сацыяльна-палітычную сітуацыю ў Беларусі.

ОПЫТ ДИАСПОРАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ

Вертинский О. П., Белорусский государственный университет

Численность армян за пределами исторической родины в настоящее время оценивается в 10—14 млн человек; это в несколько раз больше, чем проживает в Республике Армения (3,28 млн). Данное обстоятельство объясняет исключительное внимание государства к проблеме взаимоотношений с соотечественниками за рубежом.

Есть два момента, определяющие отношения Армении с диаспорой. Во-первых, Республика Армения — это, фактически, Восточная Армения, отделенная веками пребывания в составе Персии, а затем России, от Западной — находившейся под властью Византии и турок, и, в определенные промежутки времени, обладавшей независимостью. Между этими регионами есть серьезные культурные отличия, существуют два письменных языка. Изначально в очагах диаспоры проживали выходцы с Востока, однако, самая большая ее часть — результат бегства от геноцида 1915 г. с Запада.

Во-вторых, так как население Армении заметно уступает численности армян диаспоры, и во многих странах они обладают серьезными экономическими и политическими возможностями, нельзя говорить о преобладании в отношениях между диаспорой и метрополией последней. В диаспоре десятилетия велась политическая и общественная жизнь, гораздо более активная, чем в Советской Армении. В итоге, не метрополия начала оказывать свое культурное и политическое влияние на диаспору, а диаспора — на метрополию. Партии диаспоры, Дашнакцутюн, Рамкавар Азатакан и Гнач, пришли в Армению с целью утвердиться здесь во власти. Противостояние между ними и правившим тогда Армянским общенациональным движением Л.Тер-Петросяна привели в 1994 г. к запрету первой, развалу армянского филиала второй и прекращением деятельности в Армении третьей. Избранный в 1998 г. президент Роберт Кочарян достиг с дашнаками компромисса, они вошли в правящую коалицию, где пробыли до 2008 г.

Сыграл свою роль и экономический фактор. После обретения независимости отношения с диаспорой во многом определялись сложным экономическим и политическим положением, в котором оказалась страна. Землетрясение 1988 г., война в Карабахе (1989—1994 гг.), транспортная блокада, организованная Турцией и Азербайджаном, усугубили последствия кризиса, привели к тому, что связи с соотечественниками были сведены преимущественно к получению гуманитарной помощи. В 1992 г. указом президента Л. Тер-Петросяна был создан фонд «Айастан», реализующий различные программы в области сельского хозяйства, восстановлении разрушенных землетрясением и войной районов Армении и Карабаха. Отделения фонда во всех странах диаспоры ежегодно организуют телемарфон по сбору средств.

В дальнейшем диаспору стали привлекать к программам развития — строительству школ, больниц, дорог, созданию совместных предприятий. Армянский всеобщий благотворительный совет в 1991 г. профинансировал создание Американского университета Армении. На его средства построено и работает много учреждений здравоохранения, крупнейшая в мире армянская церковь и Духовная семинария. Совет финансирует так-